Oslo kommune
Bymiljøetaten

TURKART OSLO VEST

Av kjærlighet TIL OSLO!

Dette kartet er ett av fire turkart Bymiljøetaten har laget for å inspirere folk til å ta i bruk byens turveier og bli bedre kjent med Oslo. De fleste kjenner til turveiene i Marka, men visste du at det også fins et stort turveinett i byen?

Den mest kjente turveien går langs Akerselva, men det fins over 200 km turveier i Oslo, fra Lysakerelva i vest til Vestli i øst. Turveiene ligger ikke langt fra boligområdene og bringer deg gjennom byen vår i grønne omgivelser. Dette turkartet viser turveiene og forteller om severdigheter langs dem.

I arbeidet med å lage turkartene har vi oppdaget utrolig mye fint om Oslo. Vi har lett høyt og lavt etter fine severdigheter langs turveiene, særlig historiske severdigheter. Noen av dem er kjente, andre mer ukjente, men til sammen utgjør de Oslo, byen i hjertet vårt.

P.S. Hvis du lurer på hvor alle severdighetene langs Akerselva er blitt av, så har de sin egen turguide.

Ta bilde av din turvei i Oslo og del på instagram

Det kan være favoritt-turveien som du alltid går tur langs, eller en ny turvei du aldri har prøvd før. Ta bilde av turveien. Skriv hvor turveien er og del på instagram med taggen #turveioslo

Turveiene er delt inn i navn fra A til E. Du kan for eksempel følge turvei DG fra Årvoll til Grorud eller turvei A1 langs Lysakerelva. Turveiene er enten asfalterte, gruslågte eller en sti. Noen steder stopper turveien, og for å komme videre må du fortsette på fortau eller annen asfaltert vei. Turveiskilt vil hjelpe deg til å finne fram.

#turveioslo

Ansvarlig: Trude H. Olsen. **Skribenter:** Frøydis Eriksen, Lars Tore Fälten, Leif Gjerland og Hanne Østhus. **Kart:** Plan- og bygningsetaten. **Design:** rot.Oslo reklamebyrå. **Trykk:** Spectra Offset. **Forsidefoto:** Trude H. Olsen. Der ikke annet er nevnt, er bildet tatt av Bymiljøetaten. 3. opplag, april 2014 © Oslo kommune, Bymiljøetaten.

Min vesle tragedie var at alle julepresangene hadde brent opp, bare fire dager før julaften. Men folk var solidariske den gangen, og jeg tror ikke det var en unge vest for Uralfjellene som fikk så mange julegaver som meg. Og en annen glede midt i elendigheten; jeg hadde nemlig en yndlingsleke, en hånd-dukke, en apekatt ved navnet "Ola". Den var selvsagt også gått med, men min tante, som jeg hadde fått den av, hadde tilfeldigvis en til, som hun ga meg, med beretningen om "Ola" som hadde fløyet på eksplosjonens vinger og landet på verandaen til Bjerregaards gate 58.»

4 F9 Majestetene ved Frognerkilen

Bygningene Dronningen og Kongen ligger på hver sin side av Frognerkilen. Kongen så dagens lys i 1925. *Dronningen* (på Bygdøysiden) ble bygd i 1902, men brant og ble gjenoppbygd i 1931 som klubblokale for Kongelig Norsk Seilforening (KNS). Navnet Dronningen kommer antakelig av «dråtl», som betegnet «draing» av fisk. Men denne bakgrunnen var nok ukjent for mange, ettersom Kongen ble reist som Dronningens make på den andre siden av kilen. I 1930-årene var Dronningen Oslos mest populære sommerrestaurant. KNS holder fremdeles til i Dronningen, mens Christiania Roklub holder til i Kongen.

5 E9 Frognerkilen, tømmer og nederlendere

Frognerkilen var lenge et viktig utskipningssted for tømmer. På 1600- og 1700-tallet var nederlandske handelsmenn svært aktive i handelen med tømmer, og de ga navn til flere av stedene i området som vi kjenner i dag. Skøyteløp var en svært populær fritidssyssel før skigåing ble det, og folk tok i bruk både dammer og fjorden. På den islagte Frognerkilen ble det om vinteren arrangert skøyteløp og travløp. Blant annet skal 30 000 tilskuere ha sett at nordmannen Axel Paulsen slo nederlenderen van der Zee på isen i 1885.

6 D8 Folkeparken på Bygdøy, en gave fra kongen

Kong Karl Johan hadde tidlig på 1800-tallet planer om å gi Oslos befolkning en folkepark som skulle strekke seg fra Slottsparken til Bygdøy. Blant kongens modeller var Djurgården i Stockholm. De etterfølgende unionskongene kjøpte opp store deler av eiendommene på Bygdøy, og snart ble badeplasser, serveringssteder og stier anlagt. Etter Karl Johans død ble den store planen om en sammenhengende park mellom slottet og Bygdøy oppgitt, men hans idé har likevel lagt grunnlaget for at Bygdøy har vært – og er – ett av byens flotteste rekreasjonsområder. I dag er hele den nordvestlige delen av Bygdøy vernet som kulturmiljø.

7 E8 Dronningberget, i dronningens og soppens rike

Dronningberget ble tidligere kalt Lindehagen, og det har trolig vært lindeskog her i flere tusen år. Navnet Dronningberget har sin bakgrunn i at hustruen til Karl Johan, dronning Desideria, flittig brukte området til utflukter. Hun ble så betatt av utsikten at hun fikk anlagt stier på kollen. I 1862 ble *Sæterhytten* reist på toppen av Dronningberget, og den har fungert både som badehus og restaurant. Etter hvert fikk stedet en musikkpaviljong og ble svært populært blant byens borgere. Dronningberget er også en perle av en annen grunn: Her finner du landets viktigste lind- og hasselskog og største samling av sjeldne sopparter. På det lille området fins over 200 sopparter, og én av soppene er kun oppdaget i Norge.

8 D9 Kongsgården, en storslått morgengave

Navnet Bygdøy stammer fra norrønt og betyr «den bebodde øya». Fram til 1500-tallet var Bygdøy ei øy, men etter hvert som landområdet steg og jord ble avleiret langs land, ble Bygdøy ei halvøy. Bygdøy har skiftet eier flere ganger. Øya lå under klosteret på Hovedøya, men ble rundt år 1300 solgt til kongen. Da kong Håkon 5. Magnusson giftet seg med Eufemia i 1305, fikk hun gården på Bygdøy i morgengave. Gården har også vært drevet som ladegård (lade betyr låve) og skulle sikre matforsyningen til Akershus slott. Av denne grunn ble Bygdøy en periode kalt Ladegaardseen. Den eldste delen av kongsgården stammer fra 1730-årene. Hovedbygningen har blitt brukt som sommerbolig for embetsmenn, residens for besøkende majesteter og som den norske kongefamiliens sommerhus. Kongsgården er i dag en økologisk bondegård åpen for publikum.

9 E8 Rodeløkken kafé, vafler og sjø

På Rodeløkken har det vært kafé siden 1873. Dagens kafé kan skilte med sjøutsikt, legendariske vafler og verneverdig skog som nærmeste nabo. Navnet Rodeløkken stammer fra generalkonsul Ernst Rohde, som disponerte løkka en gang på 1800-tallet, og har ingenting med den tidligere arbeiderbydelen Rodeløkka på Oslos østkant å gjøre. Dette er Bygdøys eldste serveringssted som fortsatt er i drift.

10 E9 Oscarshall, slottet ved Frognerkilen

Oscarshall ble oppført i engelsk nygotisk stil for kong Oscar i årene 1847–1852. Byggets arkitekt var dansken Johan Henrik Nebelong. Karl 15. solgte Oscarshall til staten, men slottet har siden stått til disposisjon for det norske kongehuset. Deler av interiøret bærer preg av norsk romantikk, med verk av blant andre Adolph Tidemand og Hans Gude. Til slottet hører også en vakker park i romantisk stil. Slottet er åpent for publikum om sommeren.

11 F10 Museene på Bygdøynes

Ved Bygdøynes ligger flere av byens mest besøkte museer. Her finner du Frammuseet, Norsk Sjøfartsmuseum og Kon-Tiki-museet. I tillegg er krigsseilermonumentet plassert her, til minne om de 3500 norske sjøfolkene som mistet livet i krigshandlinger på havet. Monumentet er lagd av Joseph Grimeland og regnes av mange som hans mest monumentale kunstverk. På begynnelsen av 1900-tallet lå det et staselig bad her med både restaurant og teater, men det ble revet etter at Frammuseet ble oppført.

12 D10 Villa Grande, Quislings residens

Villa Grande tilhørte på begynnelsen av 1900-tallet Norsk Hydros grunnlegger Sam Eyde. I 1941 overtok Vidkun Quisling boligen og ga den navnet Gimle. Sammen med sin kone, Maria Quisling, bodde NS-lederen på Gimle til 1945. I 2005 flyttet Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter inn på Villa Grande. Senteret setter søkelyset på skjebnen til norske jøder og de mange andre gruppene som ble ofre for nazismen. Noen av rommene fra Quislings tid er fredet, deriblant hans kontor og smykkerommet til Maria Quisling. Villaen ligger ved Huk Aveny 56.

13 D10 Kongevillaene ved Paradisbukta

Mot slutten av 1800-tallet bygde kong Oscar 2. flere såkalte kongevillaer på yttersiden av Kongeskogen, ved Paradisbukta. De var i utgangspunktet beregnet til sommerbruk for kongefamilien og dens gjester. De hadde navnene Villa Eugen, Villa Oscar, Villa Victoria, Villa Therese og Villa Sofia. Villa Sofia ble oppført i 1870 og byttet i 1905 navn til Villa Gjoa. Dette er den eneste av kongevillaene som er bevart, og den ligger i Christian Frederiks vei 24.

14 D9 Kongeskogens gamle turveier

Det svære skogområdet på vestsiden av Bygdøy har en lang historie som friluftsområde. Områdets omfattende turveinett går helt tilbake til begynnelsen av 1800-tallet, da det var et populært promenadestrøk og del av kong Karl Johans planer om en folkepark. Bygdøy er kjent for sine blåveiser, men visste du også at gamle furutrær er spesielt for Bygdøy? Gamle furutrær er relativt sjeldne i Oslo og Akershus, men i Kongeskogen er det mange av dem.

15 D9 Badeliv på Bygdøy Sjøbad

Allerede i 1880 åpnet Bygdøy Sjøbad. Badet var del av kong Karl Johans ønske om å omgjøre Bygdøy til en folkepark. Ved badet var det restaurant og friluftsscene. Badet hadde også egen dampbåtforbindelse med Pipervika, området ved dagens Rådhusbrygge. Noe av bakgrunnen for etableringen av badesteder langs fjorden skyldtes forargelsen over at folk tok seg til rette og kastet seg nakne i vannet, til sjenanse for forbipasserende. Det ble også vektlagt at badene hadde en positiv innvirkning på «den simplere klasses» sunnhet og renslighet. På Bygdøy Sjøbad kunne man bade i avlukker og under tak, slik at man var beskyttet for regn. Dristige kvinner som våget seg utenfor disse avlukkene, fikk tilnavnet «amasoner».

16 A2 Praktgården ved Bogstadvannet

De gamle hule trærne ved Bogstad Gård rommer et rikt dyreliv. Flere trær er «fødestue» for flaggermus, andre er boliger for sjeldne fuglearter som skogdue og dvergspett. Både skogdue og dvergspett er kresne kjøpere på «boligmarkedet». Skogdua hekker helst i «spetteboliger», mens dvergspetten foretrekker døde edelløvtrær, for eksempel eik. På Bogstad har de alle funnet drømmeboligen. En annen som bygde sin drømmebolig her, var Peder Anker. Det er han som har påbygd Bogstad Gård og gjort den til en av landets flotteste herregårder. Gårdsanlegget rommer også museum, kafé og en besøksgård. Besøksgården har fremdeles engelske Hereford-kyr, slik det var da Peder Anker i sin tid eide gården på slutten av 1700-tallet.

17 B3 Tyskerleiren på Bogstad

Himstad var opprinnelig en husmannsplass under Voksen gård. På Himstadjordet, hvor Bogstad Camping i dag ligger, opprettet tyskerne en stor leir under krigen. Etter krigen ble tyskernes brakker en periode brukt til å innkvartere nazister, og på grunn av boligmangel også husløse. Steinmurene ved inngangen til Bogstad Camping er et minne etter leiren.

18 B3 Den gamle Ankerveien

Den gamle Ankerveien er kalt landeveiens Akerselva. Veien, som strakk seg fra Maridalen i øst til Bærums Verk i vest, ble anlagt av Peder Anker rundt år 1800. Peder Anker var en stor godseier, som også eide Bogstad Gård. En av grunnene til at han bygde veien, var for å binde sammen eiendommene sine, deriblant Bærums Verk, jernverket på Fossum og gruvene ved Sognsvann. Veien ble anlagt med en bredde på rundt 5½ alen (3,5 meter) for å gi plass til at to hestetransporter kunne passere hverandre. Deler av strekningen er beskrevet av Peter Chr. Asbjørnsen i *En Natt i Nordmarken*. Ankerveien lever i beste velgående som populær skogsvei i Nordmarka, hvor den er godt bevart på strekningen Båntjern–Sognsvann–Hammeren ved Maridalsvannet.

19 B6 Lysakerelva, villmark i byen

Lysakerelva regnes som ett av landets viktigste naturområder. Svært mange rødlistede arter, altså arter som er truede og sjeldne, er funnet langs den åtte kilometer lange elva fra Bogstadvannet til Oslofjorden. Nedre del av Lysakerelva er industrialisert, men lenger opp er landskapet viltert. Spesielt flott er området mellom Grinidammen og Jarfossen; her finner du de mest dramatiske bekkekløftpartiene. Ikke bli overrasket om fuglesang akkompagnerer turen din. Langs elva er det registrert hele 102 ulike fuglearter, blant dem nasjonalfuglen fossekall. Lysakerelva er også et eldorado for noen av landets sjeldneste mosearter.

20 B8 Lysakerelva, tidlig industrialisering

Lysakerelva har alltid vært ei viktig grenseelv. Tidligere var elva kjent som Fåd eller Fod, som betyr grense eller gjerde. I dag markerer elva grensa mellom Oslo og Bærum. Elvas nedre løp, området rundt gamle Fåbro gård, er svært bratt. Dette området ble derfor tidlig utviklet for industrivirksomhet. Av kjente bedrifter som har holdt til her, kan nevnes Fåbro Spikerverk, O. Mustad & Søn og Lysaker Kemiske Fabrik. Dyno Industriers forløper lå også langs elvas bredder. Sprengstoffabrikken etablerte seg her i 1865, men gikk få år senere i lufta og ble deretter flyttet. Ennå står Fåbro gårds hovedbygning fra 1760 ved elva.

21 B9 Sollerud gård

Navnet Sollerud har norrøn opprinnelse og er sammensatt av det norrøne mannsnavnet «sorli» og «rud», som betyr rydning. Gården kan spores helt tilbake til middelalderen, da den tilhørte Mariakirken. Senere har gården vært en viktig skysstasjon, i tillegg til at fergeforbindelse over Lysakerelva ble drevet på gårdens eiendom. I dag disponerer Sollerudstranda skole de gamle gårdsbygningene.

22 D1 Frognerseteren, til setra for å gjøre seg fet

Thomas Heftye er et sentralt navn for friluftslivets og Frognerseterens historie. Heftye var en av stifterne av Den Norske Turistforening, han bygde forløperen til Tryvannstårnet og anla det som senere skulle bli Korketrekkeren. I 1864 kjøpte han Frognerseteren, som opprinnelig var setra til Frogner hovedgård. Etter Heftyes død i 1886 ble Frognerseteren og «Frognerseterskogen» solgt til kommunen for en rimelig sum. Frognerseteren er antakelig Oslos mest kjente utfartssted og ett av byens eldste serveringssteder. Fra 1914 til 1917 fungerte også stedet som dagkoloni for fattige og underernærte barn. I en ukе fikk bybarna et avbrekk fra bylivet for å styrke seg på frisk luft og kraftig kost. På menyen sto blant annet blodpudding og sætsuppe. Det het dagkoloni fordi barna bare var på «setra» om dagen. Etter endt opphold ble ungene veid, og vektøkning ble sett på som et tegn på et vellykket opphold.

23 D2 Korketrekkeren, byens morsomste bakke

Korketrekkeren er den to kilometer lange akebakken fra Frognerseteren og ned til Svendstuen. Bakken ble anlagt allerede i 1890-årene og er den eldste i sitt slag i Norge. Aking er blitt kalt «den glemte folkesporten», og i 1922 ble den første akekonkurransen i Korketrekkeren holdt. Akingen førte til konflikter både med skigående og dem som ikke var begeistret for fart. I et avisinnlegg fra den tiden sto det: «Jeg elsker at tumle med min kjælke ned Korketrekkeren på nogen få minutter. Jeg elsker at ake i månelyse nætter, akl at ake sagtelig over hvite veie med en sot liten pike på kjælken. Det maa til. Men kommer det nogen og sier at det er sport det jeg driver med, så er det i tilfælde en liten ædel sport. Og dårlig sport driver man ikke med damer.» Da Holmenkollbanen ble forlenget til Frognerseteren, ble akebakken enda mer populær, ettersom man kunne ta banen opp til endestasjonen og ake ned til Midtstuen. Store akemesterskap har blitt holdt i bakken, blant annet EM i 1937 og VM i 1955. I «Korken» har det også vært arrangert motorsykkelløp og billøp om sommeren.

24 D5 Holmendammen, isdam og sportsfiske

Holmendammen er en vakker dam midt i et villastrøk. Holmendammen er kunstig og ble demmet opp for at den skulle kunne brukes som isdam (fra 1907 til 1923). Også Bogstadvannet og Smedstaddammen var isdammer. Store isblokker ble skjært når isen var på sitt tykkeste. Opptil 15 hester fraktet blokkene til ishus, hvor de ble innpakket i sagmugg og lagret. Isen ble levert til husholdninger og bryggerier eller eksportert til Storbritannia. En gutt på elleve år kjørte isen til Frydenlund bryggerier i sentrum, og som betaling fikk han noen brødskiver. I dag benyttes dammen av sportsfiskere som trener på fluekasting, og her har det vært arrangert NM og VM i fluekasting.

25 D6 Makrellbekken, en fiskeskrøne?

Navnet Makrellbekken forleder mange til å tro at det fins makrell her, men navnet stammer fra Markskillebekken og viste til grensa mellom ulike gårder. Feilen oppsto visstnok da en dansk karttegner skulle feste lokale navn til kartet. Han forsto ikke hva folk sa da de kalte den «Markskillebekken», og skrev ned det han trodde lignet.

26 C5 England og London på Huseby

Det var flere gamle husmannsplasser i områdene rundt Huseby og Voksen. Navnene på husmannsplassene er av forskjellig natur. Noen viste til kjente steder rundt om i verden, og det er denne kategorien London og England tilhører. En annen kategori var knyttet til yrke, slik som Skredderstua og Skomakerstua. Det fantes også en rekke husmannsplasser med vulgære navn, slik som Pissering, Slamperud og Drittut. Disse navnene kunne si noe om forholdet husmennene levde under. Navnet England kom antakelig av engene i området rundt plassen. Men da navnet først var etablert, fikk husmannsplassen ved siden av naturlig nok tilnavnet London. Begge husmannsplassene tilhørte gården Huseby Nordre. London ble symbolsk nok ødelagt under andre verdenskrig, men England er bevart. Den lille stua står i dag i militærleiren i Husebyskogen.

A. Dyna fyr utenfor Huk.
B. Huk badeplass, Bygdøy.
27. Mærradalsbekken, Mærradalen. Foto: Espen Brattlie.
24. Holmendammen. Foto: Espen Brattlie.
11. Bygdøynes bad, ca. 1915. Foto: E. A. Schjøm/Oslo Museum, Bymuseet.
23. Med Holmenkollbanen til Korketrekkeren, 1920. Foto utlånt av Oslo byarkiv.

41. Ka ved Ullevaal samvirkelag, ca. 1940. Foto: Esther Langberg/Oslo Museum, Bymuseet.
5. Travløp på Frognerkilen, 1909. Foto: Anders B. Wilse/Oslo Museum, Bymuseet.
22. Frognerseteren, 1901. Foto: Anders B. Wilse/Oslo Museum, Bymuseet.
38. Reklameplakat for Holmenkollbanen. Bilde utlånt av Oslo byarkiv.

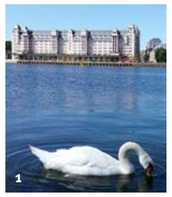

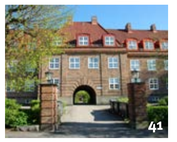

1. Havnepromenaden.
10. Oscarshall sett fra Frognerkilen.
41. Åpent Bakeri, Damplassen.
41. Ullevål Hageby.
22. Frognerseteren og Holmenkollen sett fra Operaen.
30. Turvei over nygammel bru, Den engelske park. Foto: Svein Grønvold.
12. Villa Grande.

27 C6 Mærradalen, trang og trolsk elvedal

Skogen er gammel og trolsk. Død ved ligger og råtner og gir grobunn for nytt liv. Oslosildre, blomsten som er oppkalt etter byen, titter fram sammen med svært sjeldne orkideer og noen av verdens sjeldneste moser. Mærradalsbekken følger dalen tålmodig gjennom de to kilometerne fra Huseby til Ullern. Dalen er ikke bredere enn 100 til 500 meter; likevel er det her mange truede arter finner sitt fristed.

28 D7 Kunstnerkolonien Ekely

I 1916 kjøpte Edvard Munch Ekely i Jarlsborgveien 14 og ble boende der til sin død i 1944. Hovedhuset ble revet i 1960, men hagen og Munchs vinteratelier er delvis bevart og kan kjennes igjen fra flere av Munchs malerier. Oslo kommune, som kjøpte eiendommen etter Munchs død, opprettet en kunstnerkoloni her. 44 boliger tilhører i dag kunstnerkolonien, som ligger i Jarlsborgveien 2–58, Gråbrødreveien 7–19 og St. Georgs vei 7–24. Dette er Nord-Europas største kunstnersamfunn, og Thorbjørn Egner er en av de tidligere beboerne.

29 D6 Husebyrennet, Oslos første skirenn

Husebyrennet var landets mest kjente ski- og hopprenn og ble arrangert i årene 1879 til 1891. Hopprennet ble arrangert i Husebybakken, eller Kastellbakken som den også ble kalt. Bakken lå omtrent der Smestad brannstasjon nå ligger, i Ullernchausseen 26. Løperefra Morgedal dominerte de første årene, derav gatenavnet Morgedalsveien ved Husebybakken. I starten gikk skiløperne bare tre kilometer, og da lengden ble økt til tolv kilometer i 1886, skapte det oppstyr! Løypa gikk over Gaustad og nesten opp til Sognsvann før den fortsatte ned Damefallene på Sogn og over Berg og Borgen. Mange mente at en så lang løype ville ta livet av løperne, noe som forteller litt om hvor ny tanken om trening og friluftsliv var på den tiden. Rennet ble sent i århundret flyttet til Holmenkollen, først og fremst på grunn av snøforholdene. Både Husebyrennet og Holmenkollrennet var svært viktige for utviklingen av skisporten i Oslo.

30 E7 Yrende liv i Den engelske park

Den engelske park (Skøyenparken) er en stor og skogaktig park, og et roligere alternativ til den mer berømte naboen, Frognerparken. Parken ble anlagt i 1860-årene, da August Andresen Butenschøn eide Skøyen hovedgård. Den gangen var parken atskillig større enn i dag. Opprinnelig hadde den romantiske gangbruer, 2,5 km grusveier, hagebenker, lange blomsterrabatter og lysthus. Den lille dammen i parken kalles gjerne «Butensjøen». Denne frodige parken har et rikt dyreliv og er en av Oslos beste parker for fuglesang. I vårmånedene kan opptil 40 ulike fuglearter spille opp til konsert. Av arter som ikke synger så mye, men som like fullt skaper liv i parken, finner du kurtiserende ender i Butensjøen og ringduer på spasertur. De staselige trærne er dessuten tilholdssted for både kattugle, nattergal og sjeldne insekter, blant annet har man her gjort verdens nordligste funn av eikegresshoppen – en gresshoppe med forkjærlighet for gamle eiketrær.

31 E6 Vestre gravlund, byens første krematorium

På begynnelsen av forrige århundre ble forslaget om å opprette et krematorium i byen heftig debattert. Noen mente det ville gresse til hedenskap å brenne de døde, mens det på den andre siden ble hevdet at kremasjon var både hygienisk og plassbesparende. Dessuten ville dette alternativet være rimeligere, og dermed hjelpe de mindre bemidlede. Forslaget ble vedtatt, og i 1909 sto krematoriet i Vestre gravlund ferdig. Ligbrændingsforeningen sto for driften fram til 1940, da kommunen tok over. De første årene var det ikke mange som benyttet den nye praksisen, men dette endret seg etter andre verdenskrig da kremasjon ble den vanligste begravelsesformen.

32 F7 Frognerparken, fra luftslott til lekeslott

Frognerparken har sitt utspring i Frogner hovedgård, som i dag huser Bymuseet. Frogner hovedgård er sannsynligvis oppført før år 1700. Bernt Sverdrup, slottspresten på Akershus, eide Frogner hovedgård i 1774–87. Han anla et praktfullt hageanlegg i barokkstil, som ble skildret som «et fyrstelig lystslott ingen stor herre behøvde å skamme seg over». En senere eier som har satt spor etter seg, var Jacob Benjamin Wegner. I 1837 fikk han anlagt paviljongen, som fremdeles står på høyden ved Kirkeveien. Området mellom paviljongen og Bymuseet kalles «Gamleparken», og det er her vi finner Frognerparkens eldste trær. Så hopper vi over parkens karriere som potetåker under første og andre verdenskrig og stopper opp i 1951. Dette året opplevde man en kort og intens debatt om et nytt Storting bak Monolitten. VG trykte en bildemanipulasjon av det framtidige «Frognertinget» ledsaget av overskriften «Storslagent og flott». Selv om forslaget aldri ble mer enn et luftslott, fins det et ordentlig slott i Frognerparken – i alle fall for barna. Ved hovedinngangen står Frognerborgen, Norges største ikke-kommersielle lekeanlegg, hvor opptil 200 unger kan rutsje, klatre, hoppe og turne samtidig.

33 F7 50-kilometeren fra Majorstua

Inntil Holmenkollbanen åpnet i 1898 var Majorstua et landlig sted. Før Holmenkollbanen fraktet skigåere rett ut i Marka, måtte folk ta skiene fatt fra sentrum, og Majorstua var derfor en «inngangsport» til Marka. Å gå på skitur var langt fra så vanlig som det er i dag. Fram til 1880-årene var Marka stort sett jomfruelig som friluftsområde, og det fantes ikke engang skikart. Fra Majorstua ble det legendariske Husebyrennet arrangert i 1888. Dette var verdens første 50-kilometers skirenn, og de fleste deltakerne gikk rennet på samme måte som Oddvar Brå gjorde i 1982 – med én stav!

34 F6 Chateau Neuf, Hans Majestet Grisen

Siden Chateau Neuf sto ferdig i 1973, har det huset Det norske studentersamfund (DNS). DNS er Norges eldste studentforening og ble stiftet allerede i 1813, to år etter opprettelsen av Universitetet i Oslo. DNS har opp gjennom årene vært en viktig debattarena for kultur- og samfunnsspørsmål, og skryter av å ha «landets frieste talerstol». Debattene i 1960-årene ble blant annet ukentlig omtalt i Dagbladet. Lokalets navn har antakelig bakgrunn i at foreningens beskytter er Hans Majestet Grisen. Majesteten var en sparegris gitt av studentforeningen i København. Den ble siden kronet og fikk en egen orden oppkalt etter seg.

35 F6 Frigg, en gammel storhet

Kunstgressbanen Tørteberg ved Chateau Neuf går på folkemunne under navnet Friggfeltet. Selv om Frigg i de senere årene har kommet noe i skyggen av byens andre fotballstorheter, har klubben en stolt historie. I 1960-årene dominerte Frigg toppserien sammen med de andre oslolagene. Klubben har tre NM-titler og har også fostret spillere til det norske landslaget, blant andre Per Pettersen. Egil Drillo Olsen har også spilt for klubben og var med på å beseire Arsenal i 1973.

36 F6 Frøengårdene, Nansens fødeplass

Det var vanlig at de gamle akergårdene hadde to–tre husmannsplasser hver. Husmannsvesenet var særlig utbredt på 1800-tallet, da jordmangelen gjorde det vanskelig å rydde egen gård. I stedet måtte husmannen nøye seg med leid jord og gjøre pliktarbeid for bonden. Der du finner Monolitten og Colosseum kino, sto små husmannsplasser under frøengårdene. Den mest kjente av frøengårdene lå i Fritjof Nansens vei 15 og var en del av gården Store Frøen. Her ble Nansen født i 1861. Bygningen ble dessverre revet i 1969. Lille Frøen, derimot, har blitt stående og regnes som en av de best bevarte akergårdene i Oslo. Hovedbygningen ble reist i 1802 i empirestil og ligger i Slemdalsveien 25. På Nansens tid lå det to dammer i området. Om vinteren var de populære skøytedammer, og det sies at Nansen var så flink til å gå på skøyter at han skrev ned pikenavn mens han gikk baklengs.

37 G6 Fysikkbygget, inngangsport til Universitetet?

Fysikkbygget er ett av de flotteste og eldste byggene på universitetsområdet på Blindern, og ble bygd i funksjonalistisk stil i begynnelsen av 1930-årene. Bygget huser en utgave av den berømte Foucaults pendel, utviklet av den franske fysikeren Jean Bernard Léon Foucault. Pendelen skulle bevise at jorda roterer omkring sin egen akse. Fysikkbygget ser på mange måter ut som en inngangsport, og faktisk planla Universitet i Oslo å utvide nedover mot Friggfeltet. I stedet bygde man ut i den andre retningen. Dermed ble studentenes hus, Chateau Neuf, liggende avsides i forhold til resten av universitetsområdet, og Fysikkbygget ble ikke det flotte inngangsbygget det kunne ha blitt.

38 F5 Holmenkollbanen, strakeste vei ut i Marka

Holmenkollbanen var landets første elektriske sporvei og ble satt i drift i 1898. Like etter begynte bebyggelsen i områdene rundt banetraseen å spre seg kraftig. Bebyggelsen tok med andre ord til etter byggingen av banen, ikke omvendt, slik tilfellet som regel har vært i Oslo. Holmenkollen regnes derfor som den første «banebyen» her i landet. Stoppestedene har navn fra gårdene eller husmannsplassene som lå langs linja, for eksempel Midtstuen, Slemdal og Ris. I tillegg gjorde banen Marka mer tilgjengelig for Oslos innbyggere. Banens betydning for friluftsliv og skisport ble ytterligere forsterket da Husebyrennet ble flyttet til Holmenkollen i 1892.

39 F5 Gaustad gård, mellom barken og veden

Da gårdsbrukene måtte vike for boliger og veier i etterkrigstiden, kunne dette få underlige konsekvenser. Da Ringveien kom i 1963, delte den gården Gaustad. På den ene siden av veien lå beitet, og på den andre siden lå selve gården. For å komme seg på beite måtte 90 kyr hver morgen og kveld krysse Slemdalsveien, som gikk i bru over Ringveien. Det fortelles at den spaserende kuflokken på fortauet satte en stokk i passasjerene som ventet på trikk eller buss. Til stor protest ble gården revet da det nye Rikshospitalet skulle bygges, men heldigvis er forvalterbolig, smie og klokketårn bevart inne på sykehusområdet.

40 G4 Gaustad, et hjem for sindsyge?

Gaustad sykehus åpnet i 1855 og var det første psykiatriske sykehuset i Norge. For denne tid fantes det ikke psykiatriske behandlingshjem, bare «oppbevaringssteder». Den nyutdannede legen Herman Wedel Major, som i 1848 hadde klart å få gjennomslag for en lov for «sindsyges pleie og behandling», sto bak planleggingen av den nye institusjonen. Han påpekte blant annet at sinnssykdom var en sykdom – ikke en magisk besettelse – og at de som ble rammet, måtte få pleie og kvalifisert behandling. Gaustad ble inndelt i avdelinger etter kjønn, sykdom og sosial klasse. Behandlingen besto blant annet av lange bad mot mani og opium for å motvirke melankoli. Etter datidens målestokk ble asylet på Gaustad regnet blant dem som hadde mest respekt og omtanke for mennesker med psykiske lidelser. I 1941 utførte Gaustad Norges første lobotomi-inngrep. At lobotomi den gangen ble sett på som et framskritt, ser vi ved at lobotomiens oppfinner, portugisiske Egas Moniz, ble tildelt Nobelprisen i medisin i 1949. En av pasientene på Gaustad var dikteren Gunvor Hofmo. Hofmos siste opphold på Gaustad varte i nesten ti år, og mens hun var der, skrev hun blant annet diktsamlingen *Gjest på jorden* fra 1971. På sykehusområdet fins et museum. Her kan man beskue rommet for bedrestilte pasienter, tvangstrøyer og nøkler pasienter lagde for å rømme. Museet ligger i kjelleren i bygning 11.

41 G5 Ullevål Hageby og Damplassen

I 1924 sto Ullevål Hageby ferdig. Tanken om en hageby var en reaksjon på industrialismens grå kår. Hagebyen var opprinnelig tiltenkt arbeiderklassen, slik at de skulle få grønnere og bedre levekår, men det var få arbeidere som flyttet inn. I de magre 30-årene var hagebyens åkre så fristende at man måtte opprette «fruktvern». Sentrum for hagebyen er Damplassen. Her lå også Ullevaal Samvirkelag, som reklamerte med å være Vestre Akers mest velassorterte forretning med egne avdelinger for kolonivarer, fisk, kjøtt, isenkram m.m. Samvirkelaget var det reneste kjøpesenter for kjøpesentrenes tid! I den flotte bygningen hvor samvirkelaget holdt til, finner du i dag Åpent Bakeri.

42 G5 Vi har slått England!

"Maggie Thatcher, can you hear me? Your boys took a hell of a beating... Vi har slått England i fotball. Vi er best i verden!" Den legendariske kommentatoren Bjørge Lillelien sparte ikke på kruttet da Norge slo England på Ullevål stadion i 1981. Ullevål stadion åpnet dørene allerede i 1926, og den gangen kostet billettprisene hhv. 1, 2 og 3 kroner. Her har det også vært arrangert både boksekamper, konserter og skirenn.

43 G/H4 Damefallene, myter for fall

Damefallene er det lange grøntområdet fra Ullevål stadion og opp til Sognsveien, populært som både akebakke og turvei. I 1880-årene fikk bakken tilnavnet Damefallene, siden bakken visstnok var så vanskelig at damer på ski gikk over ende. Det spors om ikke navnet sier mer om datidens kvinnesyn enn om kvinnenes skiferdigheter. Dette var tross alt en tid da skisport var nytt, og sport ble sett på som upassende for kvinner, som helst ikke skulle boltre seg på skøyter, kjelker eller ski.

44 G3 Solvang kolonihage, stor glede på liten plass

I 1896 anla Halden Norges første kolonihage. Tanken var å gi arbeidsfolk anledning til matauk og trivsel. I 1907 fulgte Kristiania etter med Rodelokkens Smaahaver. De kommende årene ga oss stadig flere hageanlegg der folk fikk en